

Sisukord

1. Sissejuhatus.....	2
2. Materjal ja metoodika.....	3
3. Regiooni üldine iseloom. Rahvapärimuse eripära ja tüüpilisus. Rahvapärimuse seisund.....	4
4. Rahvapärimuse seisukohast olulised objektid, nende ohustatus, senise kaitse-režiimi sobivus nende kaitseks, ettepanekud. Turismialased ettepanekud.....	6
5. Tegevuste prioriteetide määramine kolmepalli süsteemis.....	13
6. Ettepanekud täiendavate uuringute teostamiseks rahvapärimuse alal. Hinnang kaitseala senisele tegevusele.....	14
7. Kokkuvõte.....	16

Sissejuhatus

Antud uurimistöö on tehtud Karula Rahvusparki tellimusel rahvusparki kaitsekorralduskava koostamistööde osana ja kujutab endast rahvusparki ala kohta käiva rahvapärimuse inventuuri. Et rahvusparkide ülesanne on lisaks looduse kaitsmisele ka kohaliku kultuuripärandi kaitse, säilitamine ja tutvustamine, siis olen selles töös üritanud luua vastavaks tegevuseks baasmaterjali, millele põhinedes saaks võtta kaitse alla või kohandada seni kehtiv režiim pärimuslikult tähtsatele kohtadele ja tagada nende objektide terviklik väljanägemine.

Käesoleva tööga annan rahvusparkile üle Kirjandusmuuseumis parki territooriumi kohta käivad kohamuistendite koopiad, nende põhjal kirjutatud aruande ja kaardimaterjalid. Loodan, et minu poolt tehtud ettepanekutest on abi siitkandi tähelepanuväärsete kohtade ja nähtuste säilitamisel ja rekonstrueerimisel. Kindlasti leiavad siit paljud ka lihtsalt huvitavat lugemist.

Materjal ja metoodika

Käesolev uurimistöö on koostatud Kirjandusmuuseumi, Karula Rahvuspargi ja kohalike raamatukogude kogude läbi töötamisel. Enamus materjali on kogutud Kirjandusmuuseumist, sest rahvuspargi kogud osutusid olematuks. Vastavat pärimust ei leidunud ka Lüllemäe raamatukogus. Haabsaare raamatukogust siiski mõningast materjali on.

Ka Kirjandusmuuseumis leiduv pärimus ei ole ilmselt sajabrotsendiliselt esindatud, sest töö käigus ilmnisid suured ebatäpsused sealsete kartoteekide ja registrite koostamisel. Nii näiteks ei leidnud ma Karula kartoteegist arheoloogide Tauri ja Vindi aruandes välja toodud Linnamäe kohta käivat indeksit. Eraldi probleemiks osutus ka see, et Hurda ja Eiseni kogude läbitöötamiseks oli vaja eriluba ja nii sain ma rahvuspargile esitada ainult need lood, millest olid tehtud masinakirja koopiad. Eelpool mainitud Linnamäe jutust seda aga ei olnud. Töö käigus osutus vajalikumaks kohamuistenditele tähelepanu pööramine, seetõttu ongi siin ära toodud kõik kohamuistendid ja tähtsamad asjad muudest valdkondadest. Rahvuspargi lähedasi alasid puudutavatest on esitatud need, mida rahvuspargi territooriumil elanud inimesed rääkinud on.

Töö on esitatud kolmes jaos:

1) kogutud materjali põhjal koostatud aruanne, mis on koostatud rahvuspargi poolt antud lähteülesannete järgi ja toetudes kaitsekorralduskavade juhendis toodud metoodikale.

2) tabelid, milles on kogutud pärimus süstematiseeritud kahel viisil. Esimeses tabelis on kogu materjal esitatud märksõnade abil kogumise st. registriindeksite järjekorras. Esimeses veerus on toodud järjekorranumbrid – üks kogumisaja järgi, teine üldine. Teises veerus on loo täpne registriindeks, kolmandas lühike märksõna loo kohta, neljandas koguja nimi ja kogumise aasta, viiendas loo rääkija nimi, vanus või sünniaasta ja kui oli antud, siis on lisatud ka elukoht. Tärniga on märgistatud need indeksid, mis ei seostu konkreetse kohaga. Teises tabelis on esitatud kõik konkreetsete kohtadega seonduvad lugude aadressid kohanime tähestikulises järjekorras. Esimeses veerus on antud kohanime järjekorranumber tähestiku järgi (kokku 53 kohanime), teises kohanime, kolmandas iga kohanime kohta eraldi aadresside järjekorranumbrid (saab kiiresti kontrollida, kui palju lugusid on näiteks Karula kiriku kohta), neljandas konkreetse loo üldaadress (esimese tabeli järgi), viiendas antud loo registriindeks. Tärniga on märgistatud need kohanimed, mille täpset asukohta aruande esitamise ajaks teada ei saadud.

3) koopiamaterjal, mis on esitatud täpselt samas järjekorras nagu esimene tabel. Erinevate Kirjandusmuuseumis kasutatavate kogumisaegade tähistustega (näiteks RKM) lood on eraldi kilede vahel. Lehe vasakule nurgale on kirjutatud inimese nimi, kes loo rääkis, tema vanus ja aasta, millal ta loo rääkis. Lehe paremale nurgale on kirjutatud loo aadress, nii nagu ta Kirjandusmuuseumi arhiivis arvel on.

4) kaardimaterjal mõõdus 1:20 000, lähteülesande põhjal tuli küll esitada mõõdus 1:10 000, kuid see osutus ebaotstarbekaks. Kuuel kaardil peaks olema kaardistatud kõik 53 kohanime, kuid kuna kõikide asupaika pole suudetud selgitada, on osad neist jäetud märgistamata. Ülejäänud on kaardile kantud selliste järjekorranumbritega, nagu nad teises tabelis antud on. Kui mõne objekti asukoht peaks hiljem selguma, saab nad kaardile juurde kanda.

Regiooni üldine iseloom. Rahvapärimuse eripära ja tüüpilisus. Rahvapärimuse seisund.

Karula kandi eripära loob eelkõige tema asukoht nii maastikulises kui kultuurilises aspektis. Laiemalt mõjutab siinset kultuuri kindlasti paiknemine Eesti äärealadel, Läti naabruses. Ka lähim linn on läbi aegade Valga olnud, mis pooleldi lätikeelne. Läti-Eesti rahvuspiir ulatus kunagi Kaagjärveni. Samuti eristab säilinud rahvapärimust üldisest asjaolu, et ta on lõunaeesti-, kitsamalt võrukeelne, mis omamoodi kitsendab võõramaigulise pärimuse sissetungi ja annab võimaluse säilitada ja luua omapäralist kultuuri. Nii on originaalsed just näiteks kogutud pärisnimede seletused: Patupera, Jõepera, Tarupedaja.

Eraldi nähtuse moodustavad siiakanti talusid päriseks ostnud mulgid, kes omal ajal ka siinset keelt mõjutanud on, praeguseks on nad keeleliselt võrukeestega ühte sulanud. Nendega on seotud mitmeid naljandeid. Samuti on rahvajutte mitmekesistanud Karula mõis, sellega seonduv ülekohus ja mässukatsed, eriti 1905.aasta revolutsioon. Palju jutte on mõisnike kohta, valdavalt just viimaste, von Brüggendite ja Grote'de. Üksikisikutest on rahvaloomingut algselt kindlasti mõjutanud veel kohalikud pilli-, nalja- ja jõumehed. Hiljem aga juba edukamad kohalikud talupojad, nagu seda oli Ähijärve kandis ärimees Klasmann.

Rahvusparki siseseid erinevusi võiks lahti seletada Karula maastikuga võrreldes. Kui maastik jaguneb Karulas põhiliselt kaheks: ajaloolise asustusega kultuurmaastik ja ürgsed metsaalad, siis sama väljendub ka rahva suulises loomingus. Ühelt poolt jutud vanadest asula-, matuse-, talukohtadest, pillimeestest ja kõrtsinaljadest. Teisalt aga pajatused metsloomadest, uskumused järvedes elavatest vaimudest... Eriti just väga tugev rahvaarsti- ja nõiatraditsioon on see, mis loob sügava lõhe põliste põllumajandusalade ja Karula metsade vahel. Eelkõige võrreldes väljaspool rahvusparki asuvaga, aga ka seespool on erinevus tunda. Nii öeldakse ühes Lüllemäe lähedalt kogutud kommentaaris otse välja, et Ähijärve kandis pidi palju nõidust olema, tunduvalt rohkem Karula pool. Siitkandi nõiad on kaugelt tuntud ja teatud olnud, alates Suride dünastiast ja lõpetades Kaika Lainega. Nii ongi siitkandi pärimus tihedalt seotud tavainimese mõistes müstikaga. On spetsiaalsed tondi ja vaimunägemise kohad, ravitoimega ojad-allikad, lõpmatud jutud inimeste või loomade ärakaetamisest.

Tüüpilise ja laialt tuntud osa siit kogutud materjalist moodustavad rohkem mõisa ja kiriku lähedusega seonduvad. Jutud kirikusse sissemüüritud Mariast, lapsega tüdrukust, kellel pea karistuseks otsast künti, kummitused koolimajades... See ei välista, et neid intsidente poleks kunagi aset leidnud, kuid kindlasti mitte sellises koguses, nagu üle Eesti neid teatakse. Tüüpilised on eelmainitute kõrval veel jutud järve tekkimisest pilve allakukkumise teel (Ähijärv, Kaugjärv), rahaaukudest (Tabinamägi, Jaani- ja Jürimägi), iidsetest matusekohtadest (Kalmetumägi). Viimaste puhul võib aga käibel olev uskumus ka tõseks osutuda, seetõttu tuleks kõiki taoliseid väiteid kontrollida. Originaalsed legendid rahvusparki territooriumilt on jutud Ähijärve teljest, Soolamäest, Jälleköivumäest.

Karula alalt ei ole kogutud just eriti palju materjali. Seda ei ole ka lootusetult vähe, kuid kindlasti võib öelda, et on päris palju neid lugusid, mis kohapeal tuntud, aga Kirjandusmuuseumisse jõudnud ei ole. Ning ka nendeni, mis seal olemas, on suhteliselt keeruline jõuda.

Üksikuid siitkandi rahvapärimuslikke jutte on jõudnud ka ilukirjanduslikesse teostesse (Lehte Hainsalu luuletus "Järvepiir", Aime Maripuu "Jäljed ümber järve", E.Laugaste, E.Liiv, E.Normann "Muistendid vanapaganast", Jaan Lattik "Kui meil

veel püksa polnud”, jutustus kahest nõiast raamatus “Emand kaseladvas” jt.) Samas on viimasel ajal pärimuse normaalset arengut takistavaks kujunenud taoline tegevus, kus kuulnud juttude põhjal üritatakse kokku kirjutada mingit kodukandi eepost, kaldudes sealjuures tegelike arhiivimaterjalide sisust omaloomingusse. Kui taolist tegevust tunnustatakse ja see jutustus, pääseks kohaliku lugejaskonnani, siis kanduksid vanad lood järgmistele põlvetele ülimalt moonutatud kujul. Loomulikult tuleb jätkata omakandi legendide eksponeerimist, kuid jääda sealjuures võimalikult algupäraseks ja mitte luua uusi.

Kohapeal on rahvajuttude teadjaid kindlasti tunduvalt vähem kui sajandi alguses, enamus põlielanikest on küüditatud. Rahvapärimuse säilumist kohapeal võib lugeda viimasel piiril olevaks. Kindlasti pole siiski mõttetu korraldada veel mõned kogumised. Eelnevad on valdavalt olnud liiga spetsiifiliste küsimustega ja rahvuspargi üksikutes kohtades erinevatel aegadel. Seetõttu ei ole konkreetset talu-talult ülevaadet. Kui koguja on külastanud lühiajaliselt mõnda talu, siis on talle räägitud enamasti mõnda tüüpilisemat lugu, nagu näiteks Ähijärve küla elanik räägib teispool Lüllemäed asuvast Anumäest ja Lüllemäel räägitakse Ähijärve teljest, aga keegi ei räägi, et tema talu maadel asuva allika veel raviomadusi oleks.

Olukord ei ole lootusetu. Väärtuslikku materjali on säilinud siiski küllalt suurel hulgal ning kindlasti on nii selle hulga suurendamiseks kui üldse kohaliku eripära ja mentaliteedi säilitamiseks päris palju võimalik ära teha.

Rahvapärimuse seisukohast olulised objektid, nende ohustatus, senise kaitsereežiimi sobivus nende kaitseks, ettepanekud. Turismialased ettepanekud.

I Objektid, mis seonduvad arheoloogilisest seisukohast väärtuslike leidudega

- Mähkli kalmed. Antsla metskonna kvartal 20. Üks konkreetsemaid muinsuskaitseobjekte siinkandis. Vajab korralikku märgistust.
- Lõo kirik. Antsla metskonna kvartal 123. Rahvapärimuse kohaselt vana kirikuase, mille müürid olevat maha lõhutud ja ehitatud neist Alakonnu laut. Ilmselt juba muinsuskaitse alla võetud. Märgistamata.
- Simmu Kerikumägi. Antsla metskonna kvartal 48. Leitud luid ja panuseid, samuti aastaarvudega münte. Tehtud ettepanek muinsuskaitseobjektina arvele võtta arheoloogide Andres Tvauri ja Andres Vindi poolt juunis 1996. Muistis pärineb 13.-14.sajandist. Märgistamata.
- Rebase linnamägi ja asulakoht. Karula metskonna kvartal 153. Käesoleva uurimuse koopiatega hulgas ei ole ühtegi sellesisulist juttu, küll aga on objekt kohalike hulgas laialt linnamäena tuntud. Tehtud ettepanek muinsuskaitseobjektina arvele võtta arheoloogide Andres Tvauri ja Andres Vindi poolt juunis 1996. Muistis pärineb 5.-9.sajandist. Märgistamata.
- Siimani külakalmistu. Käesoleva uurimuse koopiatega hulgas ei ole samuti ühtegi sellesisulist juttu, küll on aga asjaolu, et Siimani talu põllult luid leitakse, laialt teada. Tehtud ettepanek muinsuskaitseobjektina arvele võtta arheoloogide Andres Tvauri ja Andres Vindi poolt mais 1997. Muistis pärineb 13.-17.sajandist. Märgistamata.
- Mäeküla asulakoht. Tehtud ettepanek muinsuskaitseobjektina arvele võtta arheoloogide Andres Tvauri ja Andres Vindi poolt juunis 1996. Muistis pärineb 13.-18.sajandist. Märgistamata.
- Lüllemäe asulakoht. Tehtud ettepanek muinsuskaitseobjektina arvele võtta arheoloogide Andres Tvauri ja Andres Vindi poolt juunis 1996. Muistis pärineb I aastatuhandest e.m.a. Märgistamata.
- Kivestu. Karula metskonna kvartal 179. Rahvapärimuse kohaselt oletatav kiriku- või matusekoht. Oma suurte kividega, mis kunagi sinna teadmata põhjustel kokku kantud on, üpriski tähelepanuväärse välimusega koht. Seostub tondilugudega. Ei ole välistatud, et Kivestu nime on paralleelselt mitme sarnase koha kohta kasutatud.
- Kalmetumägi. Kahjuks täpne asukoht teadmata. Kirjelduse järgi sarapuudega kaetud põllusaar. Kivestu lähedal. Arvatav matusekoht.
- Jaani- ja Jüri-mägi. Olevat leitud raha. Osadel andmetel ka luid. Luud olevat välja tulnud kruusakaevandamise käigus. Üks tuntumaid varanduse otsimise kohti. Jutud Vanapaganast, kes seal sügavustes kulda hoiab ja teda iga seitsme aasta tagant jaanipäeval maapinnale kuivama toob.
- Tabinamägi. Samuti üks tuntumaid varanduse otsimise kohti. Öösiti olevat mäel tihti tuld nähtud. Põllu kündmisel olevat leitud luid. Olnud vanasti suhteliselt kardetud koht. A. Pärsimäe andmetel olevat Tabinamäel kunagi ka hiis asunud. Praegu kasvab mäel suhteliselt noor mets, üksikute noorte tammedega. Mäe harjal on aga segase päritoluga augud.
- Tatriku kirikuase. On lihtsalt mainitud, et Tatriku talu maadel olevat kunagi kirik olnud. Asukoht teadmata.

- Pädikumägi. Täpne asukoht praegu kahjuks teadmata. Asub ilmselt samuti Tatriku talu maadel. Olevat matusekoht. Selle sajandi alguses tulnud sealt inimese luud ja vaskne mõõgapea välja, olevat maetud sinnasamasse, ainult sügavamale.
- Taitse. Talu maadelt olevat välja tulnud hõberaha tükke. Võibolla saab seostada Rebase asulakohaga, aga see on kahtlane.
- Tinu. Talu maadelt leitud 18.sajandist pärit vaskrahad ja samuti teise koha pealt kivivasar.

II Objektid, mille kaitseks tuleks rahvuspargi kaitse-eeskirjas viia läbi muudatusi või kehtestada erisätteid

- Simmu Kerikumägi. Kuulub praeguse kaitseeeskirja järgi Aruküla piiranguvööndisse. Pidades silmas punktis I kirjas olevat, on objektil vastunäidustatud pinnast kahjustavad tegevused, sealhulgas raietööd ja väljavedu. Kuna Simmu Kerikumägi ei ole veel ametlikult muinsuskaitseobjekt ja kohapeal puudub kaitsetahvel, teen ettepaneku laiendada Simmu Kerikumäe alale Aruküla-Labassaare mitterajandatav sihtkaitsevöönd ja teha vastavasisuline parandus kaitse-eeskirja punkti 23.
- Istilohk. Kuulub Valgepalo-Apjasoo majandatavasse sihtkaitsevööndisse. Rahvapärimuse ja ka tänapäevaste kuulduste kohaselt on Istilohk tuntud halvaendeline koht, kus on pidevalt kummitusi nähtud. Üle tee risti jooksev kvartalsiht olevat aga lõigatud ette selleks, et tõkestada ühe surnu kodukäimist. Istilohu kohta on olemas etnograafide täpne kirjeldus, mis pärineb 1973. aastast (RKM II 308,250/1). Istilohk on üks omapärasemaid tondinägemise kohti siinkandis ja kuuldavasti pole kummituste nägemise juhud lõppenud. Objektile on vastunäidustatud raietööd, mis kahjustavad selle senist ilmet. Samas tuleks tagada Istilohu säilitamine (lagendik senises ulatuses, soondik samas kohas) ja rekonstrueerida (vana kvartalsiht, mida praegu enam ei hooldata, sild üle sooniku) .Seetõttu teen ettepaneku viia kaitse-eeskirja punkti 31 sisse vastavasisuline säte.
- Kivestu. Kuulub Tinu-Perakonnu majandatavasse sihtkaitsevööndisse. Pidades silmas punktis I kirjasolevat, teen ettepaneku viia kaitse-eeskirja punkti 31 sisse säte, millega keelustatakse raie- ja väljaveotööd Kivestu piirkonnas, kuna need võivad oletatavat kalme- või pühakohta kahjustada.
- Tabinamägi. Kuulub Mähkli-Konnuküla piiranguvööndisse. Pidades silmas punktis I kirjasolevat, leian, et rahvapärimuslikult tähtsa mäe tervikliku väljanägemise säilitamiseks ja oletatava kalme kaitseks tuleks keelustada objektile liiva ja kruusavõtt oma tarbeks ja viia vastav säte sisse kaitse-eeskirja punkti 36.
- Jaani- ja Jüri-mägi. Kuulub Kaika piiranguvööndisse. Pidades silmas punktis I kirjasolevat, teen ettepaneku viia sisse kaitse-eeskirja punkti 36 erisäte, millega keelustatakse edasine liiva- ja kruusavõtt antud alalt, et võimalikku matusekohta rohkem ei kahjustataks ja säilitataks mäe terviklik ilme. Samuti tuleks senised kruusavõttuaukud tasandada.
- Mähkli kalmed. Kuulub Oekonnu majandatavasse sihtkaitsevööndisse. On muinsuskaitseobjektina arvele võetud. Tagada tuleks parem märgistus. Samuti peaks antud vööndisse raieluba kooskõlastades kontrollima, et need ei toimuks kalmete piirkonnas.

- Vilimiku oja. Kuulub Mähkli-Konnuküla piiranguvööndisse. Seotud väga paljude rahvapäriliste juttudega. Jääb ka Ähijärve teeraja äärde (tahvel nr.7). Et säilitada oja tema looduslikul kujul (niipalju kui seda siiani säilinud on) teen ettepaneku viia kaitseeskirja punkti 36 sisse säte, millega keelustatakse Vilimiku ojas kõik kraavitamise- ja maaparanduslikud tööd.
- Verioja. Kuulub Rebasemõisa piiranguvööndisse. Jääb Kaika-Lüllemäe tee äärde. Kuningasilla ja Verioja kohta on Tornimäe matkarajal eraldi peatuspunkt ja tahvel. Legend Kuningasilla nime tekkimisest on piisavalt huvitav, et seda eksponeerida. Sellega seoses oleks tarvis ka Verioja ilmet paremaks muuta ja teda võimalikult looduslikuna säilitada, kuigi ta on ka praeguseks juba suhteliselt ära kraavitud. Seetõttu teen ettepaneku keelustada edaspidiselt Veriojal kõik kraavitus- ja maaparandustööd, viia vastavasisuline säte sisse kaitse-eeskirja punkti 36 ja lasta ojal end oma looduslikus kujus taastada.
- Rootsioja. Jääb Karula Rahvuspargi territooriumilt välja. On rahvapärilisel tähtsal kohal. Rootsioja vesi pidavat olema ravitoimega, eriti arstivat silmi. Oja olevat erinev selle poolest, et jooksvat vastupäeva. Vastavalt etnograafide kirjeldustele (RKM II 308, 248/9) on objekt ka looduslikult äärmiselt ilus. Samuti on see kant rohkete pärimustega seotud. Kindlasti peaks Rootsioja puhul vältima kraavitus- ja maaparandustöid. Teen ettepaneku, et kui peaks leiduma veel vastavaid argumente, siis kaaluda Rahvuspargi laiendamist ka Rootsioja ja Essemägede territooriumile. Sellisel juhul tuleks ka sealtkandist kogutud pärimus põhjalikult läbi töötada ja koopiadena talletada.
- Anumägi, Kroodimägi, Pellemägi, Prigendimägi jpt. Lüllemäest lääne poole jääv piirkond. On tihedalt seotud mitmesuguste muistenditega, millest käesolevas koopiamaterjalis on esitatud vaid väike osa. Seal asuvad ka Karula mõisa hooned ja park. Ka looduslikult kaunis paik. Teen ettepaneku kaaluda võimalust Rahvuspargi piiri antud alale laiendada või luua sinna eraldi pargiga piirnev maastikukaitseala. Sel juhul tuleks sealtkandist kogutud pärimus uuesti läbi töötada ja koopiadena talletada.
- Patupera küla. Ajalooliselt on olnud väga elujõuline ja tähelepanuväärne küla, mis on praeguseks praktiliselt välja surnud. Kirjandusmuuseumi arhiivis aga leidub päris palju materjale, mis on sellest külast kogutud. On ka tuntumate pilli-, laulu- ja jõumeeste elulugusid. Kultuurilooliselt on Patupera kindlasti silmapaistev ja seetõttu teen ettepaneku, et kui peaks veel vastavaid argumente leiduma, siis laiendada rahvuspargi territoorium ka sellele alale. Samuti tuleks sealtkandist kogutud pärimus läbi töötada ja koopiamaterjalidena säilitada.
- Soolamägi. Täpne asukoht praegu kahjuks teadmata. Kui see peaks kunagi selguma, siis tuleks keelustada kruusavõtt mäest, et ei lõhutaks kirjeldatud karstinähtust. Samuti tuleks väga täpselt reguleerida objektis toimuvaid raietöid, sest Soolamäe legend on suhteliselt ainulaadne ja mägede tuleks säilitada tervikliku ilmega.
- Pädikumägi. Asukoht praegu kahjuks teadmata. Kui see peaks kunagi selguma, siis oleks vajalik keelustada kruusavõtt mäest, et oletatavat matusekohta mitte rikkuda.

III Objektid, mille kaitseks on vajalik läbi viia pinnasetöid ja raietöid (saab ka kompenseerida maaomanike tegevust vastavas suunas).

- Värtemägi. Kuulub Mähkli-Konnuküla piiranguvööndisse ja Saarde järve majandatavasse sihtkaitsevööndisse. Värtemägi on vastavalt pärimusele läbi aegade tähtis strateegiline punkt olnud. Teen ettepaneku mäe tervikliku mulje huvides viia läbi kiirendatud korras tasandustööd Värtemäe kruusakarjääris ja puhastada vajalikud kohad võsast tagamaks vaadet Väiksele Saarde järvele. Samas tuleks tasandustööde käigus juhtida tähelepanu Annelätte säilumisele endisel kujul.
- Istilohk. Hooldus- ja rekonstrueerimistööd, mis on kirjas punktis II.
- Jaani- ja Jüri mägi. Tasandustööd, mis on kirjas punktis II
- Madsa Mõisamägi. Kuulub Rebasemõisa piiranguvööndisse. Legendi järgi olevat avanenud mäelt võimas vaade alla orule, mistõttu Mulgimaa hobused ei olevat julgenud alla sõita. Praegune tee asub küll veidi teise koha peal, kuid ka seal ei näe tiheda võsa tõttu suurt midagi. Mõisamägi jääb ühe turistidele soovitatavama automarsruudi äärde, seetõttu teen ettepaneku puhastada teeäärne vajalikus ulatuses võsast, et ammust vaadet ka praegu eksponeerida. Kaaluda võiks ka tee taastamist endisel kohal.
- Saarde järved. Kuuluvad Saarde järve majandatavasse sihtkaitsevööndisse. Kahe kogutud legendi kohaselt on olnud äärmiselt tähtis kahe järve eraldatus, niisugusena on ta rahva mälu alaliselt olnud ja seetõttu ka vastavaid jutte tekitanud. Seetõttu rõhutan, et ka pärimuslikust seisukohast oleks äärmiselt teretulnud, kui kaotataks järvi ühendav kanal.
- Rebasemõisa järv. Nagu legendist järeldub, oli Rebasemõisa kunagi vägagi ilusa välimusega ja noorte õhtune patseerimiskoht. Praeguseks on sellest ilusast väga vähe järgi jäänud. Rebasemõisa järv asub aga ühe enim turistide poolt läbisõidetava tee ääres. Seetõttu teen ettepaneku likvideerida järveäärne võsa ja puhastada järv üleliigsest heinast. Tähelepanu võiks ka pühendada järve reostatuse astmele ja seda aeg- ajalt kontrollida.

IV Objektid, mille eksponeerimine või kaitse nõuab ehitusalast tegevust.

- Kuningasild. Asub esiteks Lüllemäe-Kaika maantee ääres ja teiseks on eraldi punkt Tornimäe matkarajal. Legendi kohaselt olevat Vene-Rootsi sõja ajal Rootsi kuningas sinna silla alla peitu läinud ja hiljem lahingu lõppedes külast talupoja riided laenanud ning niiviisi väeosa juurde tagasi pöördunud. Praegu asub Verioja läbivoolul tüüpiline teetruup. Kuna koht oleks teeserva võsast puhastamisel üpris maaliline, teen ettepaneku, kui see peaks tee ehituslikust seisukohast võimalik olema, asendada truup korraliku puust sillaga, kus näiteks ekskursiooni tegevd lapsed ka kuninga kunagist peidupaika külastada saaksid.
- Istilohu sild. Selle koha säilitamine ja rekonstrueerimine on juba punktis II põhjendatud. 1973. aasta kirjelduse hulka kuulus ka üle sooniku minevat väike sillake. Täpsemat kirjeldust kahjuks ei olnud, küll aga peaks Kirjandusmuuseumi arhiivis Istilohust ka foto olema, kuna pildistamist on mainitud. Kõike eelnevat silma pidades teen ettepaneku Istilohu sild kas säilitada (kui ta peaks samal kujul alles olema) või rekonstrueerida.
- Vaska sild. Objekt on tuntud vaimunägemise kohana, samuti kulgeb seal kohas mööda Labassaare oja Võru- ja Valgamaa piir. Kuna etnograafid kirjeldavad 1973.aastal värskest ehitatud silda, praegu aga on seal tüüpiline

truup, siis teen ettepaneku taastada ka Vaska sild. Kirjandusmuuseumi arhiivides peaks samast aastast ka foto pärinema.

- Tabinamägi. Mägi on pärimuslikust seisukohast väga tähtis objekt (vt. punkt I), asub Kaika-Lüllemäe maantee ääres, Mikila risti lähedal. Mäelt avaneb hea vaade Kaika kuplistikule. Seetõttu on edaspidiselt tehtud ka ettepanek paigutada Tabinamäele eraldi väike infotahvel. Elmo Kronbergile kuuluv poolleliolev maja, mis oma ehituslikult väljanägemiselt rahvuspargis valdava arhitektuurilaadiga sugugi kokku ei lähe, rikub aga avanevat vaadet ja mäe üldist väljanägemist tublisti. Et maja pole juba aastaid ka enam ehitatud, siis teen ettepaneku saavutada rahvuspargil E. Kronbergiga kokkulepe ja ehitis likvideerida.

V Ajaloolised külad, mille säilitamisele tuleks kaasa aidata.

Enamus suuremaid, vanemaid ja võimsamaid külasid on praeguseks hävinud, viimaseks suuremaks põhjuseks oli küüditamine. Sellised on näiteks Aruküla, Madsa, Tinu. Ähijärve on samalaadse külana õnneks rahuldavalt säilinud. Siiski võiks olla veel paar kultuuriloolist asulat, mida säilitataks ja rekonstrueeritaks. Puhastataks võsast endised heinamaad, taastataks tähelepanuväärsemad hooned. Pärimuslike väärtuste säilitamine võiks osaliselt jääda ka kohalike hooleks, sel juhul tuleks leida raha selle kompenseerimiseks. Järgnevalt kaks ettepanekut, millised külad võiks kõnealuseks tulla.

- Patupera. Oli juba punktis II mainitud. Kuna sealne ala ei ole veel looduskaitse all, siis oleks võib-olla isegi lihtsam pühendada just kultuuriloolisele kaitsele.
- Apja. On läbi aegade üks võimsamaid külasid olnud. Nagu seda ka ainsas kogutud loos (ERM 147,11/2) mainitakse. Asus küll vanasti teise koha peal, praeguses Apjamõisas, mis on tunduvalt parema põllumajandusmaaga. Mõisa kujunedes küüditati külaelanikud Apjasoosse, kus nad tunduvalt kehvemate elutingimustega pidid läbi ajama. Apja küla naised on põlvkondade vältel nõiakunsti poolest tuntud olnud. Praeguseks on alles vaid paar üksikut talu.

VI Objektid, mida saab eksponeerida turistidele.

1) Jäävad praeguse õpperaja äärde

- Ähijärv. Ähijärve teerada. Tahvlitel saab kasutada uusi lugusid ja vanu täiendatud kujul.
- Vilimiku oja . Ähijärve teerada. Samuti mitu huvitavat lugu ojja uputatud kelladest, vilistavast Mikust ja oja kaldal tantsivatest tontidest.
- Lõo kirik. Ähijärve teerada. Lõo kiriku suhtes võiks teostada täiendava järelepärimise muinsuskaitseosakondadest. Õpperada võiks laiendada üle Vilimiku oja ja paigutada kirikuaseme juurde eraldi tahvel.
- Külmalätte kolk. Ähijärve teerada. Lugu seal elavatest veevaimudest saab kasutada õpperaja sellisel tahvilil, mille juurest avaneb Külmalätte kolgale üle järve parim vaade ja kust ka sealne veel olev virvendus oleks nähtav.
- Taitse talu. Tornimäe matkarada. Raudjärve põhjas olevat kirikut (väide on äärmiselt tüüpiline ja suurt tähelepanu ei vääri) ja juttu surnud naisest võib

kasutada, samas ei ole nad võib-olla eksponeerimiseks kõige paremad, nii et ei juhtu ka midagi, kui nad kirja panemata jäävad.

- Tornimägi. Tornimäe matkarada. Lugu mustsõjast ja torni mahalõikamisest saab kasutada mäel asuval tahvlil. Juurde tuleks veel uurida täiendav seletus, mida mustsõda ehk mustsada õieti tähendab, seda saab näiteks Kalle Elleri käest.
- Karula Maarja kirik. Lüllemäe külarada. Kirikuga seonduvad jutud on ülimalt tüüpilised, seetõttu võiks neid küll mainida, kuid sealjuures tagasihoidlikuks jääda. Kindlasti tuleks kirja panna, et rahvapärимusest võib järeldada nagu oleks kirik sel kohal juba iidsetest aegadest saadik olnud ja võõrvallutajate poolt avastatud. Sel jutul võib tõepõhi all olla arvestades asjaolu, et kirikust mitte kaugel asub I aastatuhandest e.m.a. pärit asulakoht
- Kirikumõisa rehi. Lüllemäe külarada. Jutt rehes kinnihoitud marutõbistest inimestest on laialt levinud ja sel on ilmselt tõepõhi all. Kirikumõisa rehi, mida praegu enam ei ole, on üks tõenäolisemaid variante. Kuid tahvlil võiks ka mainida, et rehtesid on pakutud teisigi: Karula mõisa rehte, Vennerehte ja kuulnud on isegi, et kõnealune rehi olevat hoopis Tinu talu maadel asunud.
- Lüllemäe kool. Lüllemäe külarada. Oli paar tüülist tondilugu.
- Lüllemäe vana surnuaed. Lüllemäe külarada. Vähero poole viival teel surnuaia juures on üks pisike küngas, millest kurjade vaimudega ühenduses olnuid kadunuid vedavad hobused ei jõudnud üles vedada. Oli ka trikke, kuidas kirstul istuvat vanakuradi näha sai, näiteks läbi rangide vaatamine.

2) Võiks luua eraldi õpperaja

- Rebasemõisa. Sinna kanti jäävad vanad mõisa rehi ja kivist peksupink, Rebasemõisa vanad arhitektuurilisest seisukohast tähelepanuväärsed hooned, Hallimägi, kolhoosi vanad sealauad, Rebasemõisa järv jms. Kindlasti leiduks ka looduskaitse vaatepunktist nii mõndagi tähelepanuväärset. Rebasemõisa on strateegiliselt väga hea koha peal, kindlasti tuleks sinna **esimeses järjekorras vähemalt infotahvel paigutada.**

3) Kasutada bussiekskursioonidel või autoga matkates (jäävad suuremate teede äärde).

- Aruküla.
- Hauka. Jutt sealsest ennustusvõimetega perepojast, kes elas talus eelmise sajandi alguses (näitab ka talu vanust, juttu on ka poisi isast, seetõttu on tõenäoline, et Hauka talus elati juba 18. sajandi keskpaigas kui mitte tunduvalt varem) ja Vene-Prantsuse sõjas hukkus.
- Jaani- ja Jürimägi. Vt. punkt I.
- Jõepera.
- Kaikamägi. Lugu on väga hea kiriku ajaloost rääkides kasutada.
- Karula kirik, Karula kirikumõisa rehi. Lood peaksid sealsamas Lüllemäe külaraja tahvlitel kirjas olema.
- Koobassaare.
- Kuningasild. Lugu peaks täiendatud kujul Tornimäe matkaraja tahvlil olema olema.
- Latsejärved.

- Madsa kool. Kooli enda juurde on suhteliselt raske ligi saada, kuid bussiaknast võiks ta ära mainida.
- Madsa Mõisamägi. Vt. punkt III
- Mähkli. Vt. punkt I
- Rebasemõisa järv Vt. punkt III ja V(1)
- Saarjärved. Objekt on nii looduslikus kui pärimuslikus mõttes isegi piisavalt tähtis, et sinna paigutada eraldi **väike infotahvel**.
- Soehanna palo.
- Soolamägi. Kuna täpset asukohta ei teata, aga lugu on iseenest originaalne ja huvitav, siis võiks sellest seoses Luukina metsavahikohaga rääkida. Või Tinu taluga, kuna lugu on sealt kogutud.
- Tabinamägi. Vt. punkt I. Kui peaks leitama lahendus sinna ehitatud putkale, seletus mäel asuvatele aukudele ja kui on selge, et rindejoon omal ajal ikka täpselt Tabinamäe juures kulges, siis võiks seal samuti eraldi **väike infotahvel** olla.
- Tarupedaja.
- Tsilimiku. Seal küll mingit suuremat läbisõitmist ei ole, aga kui taludest juttu tuleb, on need lood päris huvitavad rääkida.
- Vaska sild.
- Värtemägi. Jutt Poola-Rootsi piirist ei vasta ajalooliselt kindlasti tõele, kuid on võimalus, et sealt jooksis Poola ajal staarostkondade piir. Seoses lätete (mida ei tohiks võib-olla siiski nende säilimise huvides väga eksponeerida) ja kruusakarjääriga (eriti ilus oleks, kui oleks juba tasandatud kujul) võiks samuti **väike infotahvel** olla.
- Õdri järv.
- Ähijärv.

4) Olemasolevatele infotahvlitele lisada.

- Apja. Koobassaare infotahvel. Küla ümberkolimise lugu.
- Jõepera. Jõepera infotahvel. Küla nimetus Mustajõe alguse järgi.
- Kaikamägi. Kaika infotahvel. Kiriku ajaloo juurde.
- Koobassaare. Koobassaare infotahvel. Külanimetuse tulenemine.
- Tarupedaja. Kolski infotahvel. Talu nimetuse tulenemine.
- Õdri. Õdri infotahvel. Lood järve tekkimisest rahvasuu järgi (võib olla ka saatja omalooming) ja veetaseme kõikumisest.
- Ähijärv. Ähijärve infotahvel. Mingi valiku võiks pärimusliku külje pealt ka sinna teha, kuid samas ei tohiks kordama hakata õpperajal juba kirjas olevat.

Tegevuste prioriteetide määramine kolmepalli süsteemis.

- 1) Ettepanekud tellitavate ja lepinguliste kaitsetööde tegemiseks (pinnasetööd, raietööd, ehitusalased tööd...)**
 1. Värtemäe kruusakarjääri tasandustööd, Saarde järve ühendava kanali kinniajamine, Rebasemõisa järve kasvudest ja kalda võsast puhastamistööd, Mõisamäelt avaneva vaate võsast puhastamine, Istilohuga seotud hooldus- ja rekonstrueerimistööd, Elmo Kronbergile kuuluva majaga seotud probleemi lahendamine
 2. Kuningasild, Istilohu sild, Vaska sild
 3. Mõisamäe tee taastamine vanal kohal
- 2) Ettepanekud pärimuslikke väärtusi säilitavate majandusvõtete kompenseerimiseks.**
 1. Väikese Saarde järve äärses võsa likvideerimine, Saarde järve vahelise kraavi kinniajamine, Rebasemõisa järve äärsed puhastustööd, Mõisamäelt võsa raiumine.
 3. Apja ja Patupera külade säilitamiseks vajalike tööde tegemine (heinamaade niitmine, hoonete taastamine...)
- 3) Ettepanekud täiendavate piirangute rakendamiseks (kaitse-eeskirja parandused)**
 1. Simmu Kerikumägi, Kivestu, Istilohk, Verioja, Vilimiku oja, Jaani- ja Jürimägi, Tabinamägi
 2. Lüllemäe tagune ala, Patupera, Rootsioja, Pädikumägi
 3. Soolamägi
- 4) Ettepanekud majandustegevusele esitatavateks tingimusteks.**
 1. Mäkkli

Ettepanekud täiendavate uuringute teostamiseks rahvapärimuse alal. Hinnang kaitseala senisele tegevusele.

Senised kogumised siinkandis on jäänud küllaltki lünklikeks. Talusid on külastatud hüppeliselt ja küsitletud alad on olnud eri aegadel erinevad. Kohapärimuse seisukohast põhjalik oli näiteks 1938. aastal koolides toimunud kohamuistendite kogumine (ERA 243). Kui taoline põhjalik kogumine korraldada uuesti, siis võiks ehk veel midagi huvitavat leida. Rahvapärimuse säilumine on siinkandis ilmselt viimasel piiril: tänu ajale, sõdadele, küüditamistele ja inimeste linnarändamisele ei ole siinkandis enam kuigi palju neid, kes vanarahva juttudest, uskumustest ja tarkustest midagi teada võiksid. Samas, kogutud materjali läbitöödanuna järeldan, et kunagi on siinse elanikkonna kultuur vägagi omapärane ja võimas olnud. Et selles kultuuris paremini orienteeruda ja seda kaitsta, oleks vaja töötada kahes suunas.

Esiteks tuleks juba olemasolevat materjali korrastada, süstematiseerida ja säilitada rahvusparki isiklikes kogudes. Käesolevas uurimustöös on seda üritatud teha, kuid see on olnud kõvasti raskendatud tänu Kirjandusmuuseumis valitsevale segadusele. Praegu peaks siin olema enamus kohamuistenditest, mis on kogutud Karula kihelkonnast ja käivad rahvusparki territooriumil paiknevate objektide kohta. Lisaks veel mujalt kogutud materjali, mis käib siinse ala kohta (kartoteegis peaksid need kõik Karula kihelkonna alt saadavad olema, aga tegelikkuses ei ole) ja materjali, mis käib rahvusparki naabruses asuvate tähtsamate objektide kohta. Seetõttu tuleks võib-olla tulevikus läbi vaadata ka naaberkihelkondadest kogutud materjal või, kui peaks valmima kohamuistendite register ja kogu Kirjandusmuuseumi arvutis, siis see üle vaadata. Samuti tuleks tutvuda Marju Kõivupuu kogutud materjalidega ja Tartu Ülikooli arhiiviga. Kohalike raamatukogude külastamisel lubas ka Evi Mändik oma isiklikult kogutud materjalid rahvusparkile kopeerimiseks anda. Eraldi tööpõld on juba kõik siitkandist laulud, viisid, uskumused, kombestik, etnograafia. Kindlasti soovitaks arheoloogilise külje pealt kopeerida endale Eesti Ajalooinstituudis olevad materjalid.

Teiseks tuleks veel rahva seas leiduvat pärimust, nii palju, kui seda säilinud on, koguda ja talletada. Parim lahendus oleks, kui korraldataks üle terve rahvusparki ja lähiümbruse uus kogumine, mille käigus külastataks kõiki talusid väga põhjalikult. Võib-olla oleks seda võimalik teha koostöös Kirjandusmuuseumiga, seal peaks toimuma igasuvine tudengite rahvaloomingu kogumine. Võib-olla aga saab aidata Marju Kõivupuu või keegi teine TÜ rahvaluule õppejõududest. Teine variant on paluda kohalikel või selle kandiga seotud inimestel selle kandi kohta kuulnud lood vms. ise Rahvusparki saata. Seda aga on ilmselt suhteliselt raske korraldada. Kui kuulutada välja pärimuse kogumise võistlus, siis hakatakse kindlasti palju omaloominguga segatud materjale saatma. Kui aga võistlusmoment puudub, on osavõtjaid arvatavasti tunduvalt vähem. Siiski tuleks mingi võimalus leida ja praegu veel käibel olev rahvalooming talletada.

Hinnates rahvusparki senist tegevust rahvapärimuse kaitsel tuleb nentida, et see on olnud kahjuks praktiliselt nullilähedane ja vaevalt et teisteski rahvusparkides olukord parem on. Karula Rahvusparki saab esile tõsta vaid rahvapärimuse eksponeerimise osas. Lugusid, mida rahvusparki töötajad on ise kuulnud, on kasutatud õpperadade infotahvlil ja giidide poolt ekskursioonidel. Kindlasti saab seda

nüüd aga tunduvalt põhjalikumalt teha: mitmekesistada õpperadade tahvlite ja infotahvlite tekste ja eksponeerida pärimust ka muudel viisidel. Omalt poolt teeksin ettepaneku anda tulevikus välja eraldi voldik huvitamate rahvapärimuslike lugudega, nagu seda on Alakonnu talu kohta käivad naljandid, jutt Hauka talu perepojast, Taitse surnust ja Madsa Mõisamäel mulkidega juhtunust. Samuti on piisavalt palju lugusid Ähijärve ja tema lähiümbruse kohta. Koos Vilimiku oja, Külmalätte kolga, Alakonnu talu ja Lõo kirikuga 24 tükki. Selles osas võiks midagi sarnast välja töötada.

Loodetavasti laieneb rahvuspargi kaitse rahvapärimuse säilitamisel nüüd ka konkreetsete objektide säilitamisele, hooldamisele ja rekonstrueerimisele.

Kokkuvõte

Lisaks omapärasele loodusele on Karula Rahvuspargis ka tähelepanuväärne rahvakultuur. Seda ilmestab eriti igapäevane võru keele kasutus, kohalike inimeste eluhoiak, maailmavaade ja uskumused. Kogutud rahvapärimus on lihtsalt selle konkreetne tunnistaja. Rahvuspark ei peaks oma kaitsealases töös jääma vaid looduskaitse tasandile, vaid pöörama suurt tähelepanu ka kohaliku kultuuri ja pärimuse säilitamisele ja tutvustamisele. Suund sellele on juba võetud, loodetavasti aitab käesolev uurimus edaspidisele tublisti kaasa.

Oleks kena kui järgnevatel aastatel viidaks ellu käesolevas töös tehtud ettepanekud ja kasutataks juttudest tehtud koopiaid turismivallas. Siiski tuleks juhtida tähelepanu ka sellele, et rahvapärimus ei ole mingi konkreetne nähtus, millel on algus ja lõpp, vaid pidev protsess. Selles protsessis osalejad aga elavad siinsamas rahvuspargis. Seetõttu tuleks siitkandi rahvakultuuri kaitsel pöörata tähelepanu ka kohaliku inimese kaitsele. Loodetavasti ei saa nad kannatada üha suurenevas kodukandi eksponeerimises võõrastele. Rahvuspark peaks leidma keskte turisminduse ja kohalike elanike privaatsuse ja eraldatuse säilitamise vahel.

Rahvapärimuse säilitamise ja kaitse vallas on veel palju tööd teha. Vaja on korraldada täiendavad kogumised ja talletada kõik materjalid, mis siitkandi kultuuri puudutavad ka rahvuspargi kogudes.

Kindlasti osutub kohaliku kultuuri uurimine huvitavaks, loodan, et selles suunas mõtlejaid ja tegutsejaid on veelgi.

ÜLDSISUSTIK
(kõigi kogumiste kohta, tärniga märgitud LISAs)

1. Hurda kogumised

Nr.	Aadress	Märksõna	Koguja, aasta	Kellelt koguti, vanus
1/1	H19,6997701(125)	Mäss Karula kiriku juures	Anton Suurkask, 1898	Andm. Puuduvad
2/2	H 19,705(130)	Ähijärve sünd	Anton Suurkask, 1898	Andm. Puuduvad
3/3	H II 24,170(40)	Patupera pn.	P.Einer,J.Einer, 1887-89	Andm. Puuduvad
4/4	H II 24,170/1(41)	Värtemägi	P.Einer,J.Einer, 1887-89	Andm. Puuduvad
5/5	H II 24,172(43)	Ähijärve telg	P.Einer,J.Einer, 1887-89	Andm. Puuduvad
6/6	H II 24,172/3(44)	Jällekoivumägi	P.Einer,J.Einer, 1887-89	Andm. Puuduvad
7/7	H II 24, 759/61(13)	Prigendi-,Anumägi	P.Einer, J.Einer, 1894	Andm. Puuduvad
8/8	H II 48, 761/2(14)	Kaks imeasja Karulast nlj.	P.Einer, J.Einer, 1894	Andm. Puuduvad
9/9	H III 30, 897/901	Karula kiriku ajal.	Johann Sööt, 1902	Andm. Puuduvad
10/	H III 30, 919	Lisa eelmisele (kirik)	Johann Sööt, 1902	Andm. Puuduvad

2. EÜSi (Eesti Üliõpilasseltsi) kogumised

Nr.	Aadress	Märksõna	Koguja, aasta	Kellelt koguti, vanus
1/11	EÜS VII 1185(7)	Ähijärve telg	M.Pehka, R.Tamm,1910	Juhan Poola, Tohvri veski, 64.a

3.ERMi (Eesti Rahva Muuseumi) kogumised

Nr.	Aadress	Märksõna	Koguja, aasta	Kellelt koguti, vanus
1/12	*ERM 147,10	Biogr. J. Klasmannist	V. Haas, 1915-25	Juhan Klasmann, Konnumäe talu, 67.a
2/13	ERM 147,11/2	Apja küla vanasti	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
3/14	ERM 147,12	Karula kirik	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
4/15	ERM 147,13/4	Lõo kirik, Ähijärve kõrts, mulgi nõid	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
5/16	*ERM 147, 16/7	Kaks nõida nlj.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
6/17	ERM 147,25	Hauka t. ettekuulutaja	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
7/18	ERM 147,26/8	Käärismäe talu nlj.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
8/19	ERM 147,28	Alakonnu talu nlj.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
9/20	ERM 147,29/30	Alakonnu talu nlj.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
10/21	*ERM 147,42	Sündimine komb.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
11/22	*ERM 147,42	Ristimine komb.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
12/23	*ERM 147,43/5	Pulmad komb.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
13/24	*ERM 147,46	Haigused komb.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann, 67.a
14/25	*ERM 147,47	Surn komb.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
15/26	*ERM 147,47)	Töö komb.	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
16/27	*ERM 147,49	Unenägude seletused	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a
17/28	*ERM 147,49	Ettekuulutused	V. Haas, 1915-25	J. Klasmann,67.a

4.ERA kogumised

Nr.	Aadress	Märksõna	Koguja, aasta	Kellelt koguti, vanus
1/29	ERA II 115,77/8(25)	Kaikamägi	H.Tampere, S.Kutti,1935	Anna Pormeister 49.a
2/30	ERA II 180,531(13)	Taitse kirik	August Vallner,1938	Andm. Puuduvad
3/31	ERA II 180,533(15)	Lõo kirik	A. Vallner, 1938	Andm. Puuduvad
4/32	ERA II 180,533(17)	Simmu Kerikumägi	A. Vallner, 1938	Andm. Puuduvad
5/33	ERA II 180,535(19)	Häbipost Karula kiriku juures	A. Vallner, 1938	Andm. Puuduvad
6/34	ERA II 180,551(24)	Kuningasild	A. Vallner, 1938	Andm. Puuduvad
7/35	*ERA II 180,553(25)	Talunimedest	A. Vallner, 1938	Andm. Puuduvad
8/36	ERA II 243,437/8(1)	Vilimiku oja	Leontiine Turm, 1939	Reinhold Turm, Üstemäe talu,47.a
9/37	ERA II 243,438(2)	.Kivestu	L. Turm, 1939	R. Turm, 47.a
10/38	ERA II 243,439(3)	Latsejärved	L. Turm, 1939	R. Turm, 47.a
11/39	ERA II 243,440/1(6)	Soehanna palo	L. Turm, 1939	R. Turm, 47.a
12/40	ERA II 243,441(7)	Koobassaare	L. Turm, 1939	R. Turm, 47.a
13/41	ERA II 243,444/5(11)	Kuningasild	L. Turm, 1939	R. Turm, 47.a
14/42	ERA II 243,445/6(12)	Tsilimiku	L. Turm, 1939	Hendrik Tonts, Mustasilla talu, 65.a
15/43	ERA II 243,446(13)	Prigendimägi	L. Turm, 1939	H. Tonts, 65.a
16/44	ERA II 243,446/7(14)	Anumägi	L. Turm, 1939	Kati Turm, Kärna talu,76.a
17/45	ERA II 243,447(16)	Karula kirik	L. Turm, 1939	K. Turm, 76.a
18/46	ERA II 243,448(17)	Vennerehi	L. Turm, 1939	K. Turm, 76.a
19/47	ERA II 243,449(19)	Risti ja võtmege kivi Karula mõisas	L. Turm, 1939	K. Turm, 76.a
20/48	ERA II 243,456/7(31)	Karula kirik	L. Turm, 1939	Peeter Nõo,Lilleoru t.,55.a
21/49	ERA II 243,462(4)	Kuningamägi	Laine Sepp, 1939	Julius Sepp,Paluotsa t.,45.a
22/50	ERA II 243,463/4(6)	Jällekoiv Tsilimikul	L. Sepp, 1939	J. Sepp, 45.a
23/51	ERA II 243,470(17)	Prantsu mägi	L. Sepp, 1939	Alviine Lepp,Paluotsa talu, 38.a
24/52	ERA II 243,470/1(18)	Mändiku kuld	L. Sepp, 1939	A. Lepp, 38.a
25/53	ERA II 243,471(20)	Mähkli talu	L. Sepp, 1939	A. Lepp, 38.a
26/54	ERA II 243,473(23)	Karula mõisa kelder	L. Sepp, 1939	A. Lepp, 38.a
27/55	ERA II 243,473(24)	Karula mõisa ehitamine	L. Sepp, 1939	Emilie Paap
28/56	ERA II 243,473/4(25)	Kroodimägi	L. Sepp, 1939	E. Paap
29/57	ERA II 243,475(27)	Lüllemäe tont	L. Sepp, 1939	E. Paap
30/58	ERA II 243,475(28)	Lüllemäe tont	L. Sepp, 1939	E. Paap
31/59	ERA II 243,475/6(29)	Kell Vilimiku ojas	L. Sepp, 1939	E. Paap
32/60	ERA II 243,478(35)	Peksutulp Karula kirikumõisas	L. Sepp, 1939	E. Paap
33/61	ERA II 243,479(38)	Pellemägi	L. Sepp, 1939	Simm Paap
34/62	ERA II 243,494(14)	Ähijärve koer	Eduard Roose, 1939	Liisa Toomlane, 78.a
35/63	ERA II 243,498(19)	Taitse surnu	E. Roose, 1939	Pauline Roose, Kiberi talu 49.a
36/64	ERA II 243,499/0(20)	Tsilimiku rahatüli	E. Roose, 1939	P. Roose, 49.a
37/65	ERA II 243,504(3)	Anumägi	Leida Jaik, 1939	Elisabeth Jaik, Lätikmäe talu, 39.a
38/66	ERA II 243,524(4)	Lüllemäe kool	Laine Lutik, 1939	Anton Lutik, Silmistu talu 45.a
38/67	ERA II 243,525/6(6)	Alakonna rahapada	L. Lutik, 1939	Eliisabet Lutik, Silmistu talu, 72.a
40/68	ERA II 243,526/7(8)	Vilimiku tondid	L. Lutik, 1939	E. Lutik, 72.a
41/69	ERA II 243,547(1)	Prigendimägi	Arno Siimsoo, 1939	August Siimsoo, Laane talu, 52.a
42/70	ERA II 243,547(2)	Prigendimägi	A. Siimsoo, 1939	A. Siimsoo, 52.a

5. RKM-i kogumised

Nr.	Aadress	Märksõna	Koguja, aasta	Kellelt kogut, vanus
1/71	RKM II 49,428/9(5)	Rebasemõisa järv	Jaak Sarapuu, 1956	Minna Liiv, 75.a
2/72	RKM II 49,429/32(6)	Madsa vaimud	J. Sarapuu, 1956	M. Liiv, 75.a
3/73	RKM II 49,557	Anumägi	T. Meltsas, 1952.a	P. Puudersell
4/74	RKM II 49,565/7+569	Karula kirik, kaart	T. Meltsas, 1952.a	P. Puudersell
5/75	RKM II 225, 348(27)	Taitse põllul rahad	J. Sarapuu, 1956.a	Andres Madal, Tornimäe talu, 97.a
6/76	RKM II 307,335(2)	Anumägi	1973. aastal	Luike Kurvits, Piirimäe talu, 54.a
7/77	RKM II 307,335(3)	Rebasemõisa peksukivi	1973. aastal	L. Kurvits, 54.a
8/78	RKM II 308,6/7(9)	Marutõbised Karula kirikumõisa rehes	Mall Hiimäe, 1973	Leonhard Iisjan, 65.a
9/79	RKM II 308,8/9(12)	Lõo kirik	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
10/80	RKM II 308,10(15)	Tarupedaja pn.	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
11/81	*RKM II 308,10(16)	Lattiku mänd	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
12/82	*RKM II 308,14/5(26)	Suri lugusid	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
13/83	*RKM II 308,18/9(32)	Karula mõisniku lugusid	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
14/84	*RKM II 308,19(33)	Karula mõisniku lugusid	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
15/85	RKM II 308,22(36)	Tinu põllul rahad	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
16/86	RKM II 308,24/5(44)	Mähkli talu ajalugu	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
17/87	RKM II 308,25(46)	Kuningasild	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
18/88	RKM II 308,26(47)	Soolamägi	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
19/89	RKM II 308,27(48)	Rebasemõisa peksukivi	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
20/90	RKM II 308,28(50)	Mähkli talu ajalugu	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
21/91	RKM II 308,28/9(51)	Lõo kirik	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
22/92	RKM II 308,29(52)	Tabinamägi	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
23/93	RKM II 308,29(53)	Ähijärve telg	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
24/94	RKM II 308,29(54)	Latsejärved	M. Hiimäe, 1973	L. Iisjan, 65.a
25/95	RKM II 308,38/9(4)	Kalmetumägi, Kivestu	M. Hiimäe, 1973	Meeta Iisjan, 57.a
26/96	RKM II 308,146/7(1)	Rootsioja	M. Hiimäe, 1973	Aliide Mölder, Liiva talu, 62.a
27/97	RKM II 308,147(2)	Simmu Kerikumägi	M. Hiimäe, 1973	A. Mölder, 62.a
28/98	RKM II 308,148(5)	Soehanna palo	M. Hiimäe, 1973	A. Mölder, 62.a
29/99	RKM II 308,161(1)	Soehanna palo	M. Hiimäe, 1973	Sergei Mölder, Liiva talu, sünd.1987
30/100	RKM II 308,162(3)	Rootsioja	M. Hiimäe, 1973	S. Mölder, sünd. 1987
31/101	RKM II 308,173(1)	Rootsioja	M. Hiimäe, 1973	Edgar Viin, Orava mv.maja, 62.a
32/102	RKM II 308,173(2)	Vaska sild	M. Hiimäe, 1973	E. Viin, 62.a
33/103	RKM II 308,176(7)	Istilohu tont	M. Hiimäe, 1973	E. Viin, 62.a
34/104	RKM II 308,190(1)	Liivakingumägi (=Simmu Keriku – mägi?)	M. Hiimäe, 1973	Luule Mikkal, Piiri mv.maja, sünd.1923
35/105	RKM II 308,192(3)	Anumägi	M. Hiimäe, 1973	Jaan Viilup, Leppiku talu, sünd.1901
36/106	RKM II 308,225(3)	Prigendimägi	M. Hiimäe, 1973	Otto Kuus, Tinu t., 35.a
37/107	RKM II 308,226(5)	Rebasemõisa peksukivi	M. Hiimäe, 1973	O. Kuus, 35.a
38/108	*RKM II 308,229(9)	Nõiduse vahetõrk rahvuspargis	M. Hiimäe, 1973	

39/109	RKM II 308,237	Ekspedit.kaart		
40/110	RKM II 308,248/51	Ekspeditsiooni kommentaarid		
41/111	RKM II 308,296/7	Jussiorg	Kristi Salve, 1973	Aleksander Pettät, Luukina mv.maja, 72.a
42/112	RKM II 308,310(6)	Ähijärve sõjatee	K. Salve, 1973	Aleksander Jakustant, 64.a
43/113	RKM II 308,311(1)	Ähijärve telg	K. Salve, 1973	Juhan Nummert, 70.a
44/114	RKM II 308,312(2)	Lõo kirik	K. Salve, 1973	J. Nummert, 70.a
45/115	RKM II 308,312(3)	Värtemägi	K. Salve, 1973	J. Nummert, 70.a
46/116	RKM II 308,313(8)	Ähijärve vihtlemine	K. Salve, 1973	J. Nummert, 70.a
47/117	RKM II 308,313(9)	Simmu Kerikumägi	K. Salve, 1973	J. Nummert, 70.a
48/118	RKM II 308,316/7(21)	Värtemäe jakk	K. Salve, 1973	J. Nummert, 70.a
49/119	RKM II 308,333(27)	Tornimäe torn	K. Salve, 1973	Aleksander Purlau, Mähkli talu, 71.a
50/120	RKM II 308,336(5)	Tatriku kirikuase	K. Salve, 1973	Ellert Koemets, Vahi mv.maja, 50.a
51/121	RKM II 308,336/7(6)	Mähkli kalmed	K. Salve, 1973	E. Koemets, 50.a
52/122	RKM II 308,337(7)	Ähijärve telg	K. Salve, 1973	E. Koemets, 50.a
53/123	RKM II 308,337/8(8)	Värtemägi	K. Salve, 1973	E. Koemets, 50.a
54/124	RKM II 308,338/9(10)	Aruküla metsad	K. Salve, 1973	E. Koemets, 50.a
55/125	RKM II 308,339(11)	Aruküla metsad	K. Salve, 1973	E. Koemets, 50.a
56/126	RKM II 308,345(7)	Marutõbised rehes	K. Salve, 1973	Alviine Ilsjan, Madsa talu, 78.a
57/127	RKM II 308,346(1)	Ähijärve telg	K. Salve, 1973	Anna Sarv, Tätta >Plaagi, sünd.1898
58/128	RKM II 308,347(2)	Külmalätte vaimud	K. Salve, 1973	Juhannes Kais, Tatriku talu, sünd.1898
59/129	RKM II 308,383(1)	Jõepera pn.	K. Salve, 1973	J.Kais, sünd. 1898
60/130	RKM II 308,383(2)	Tatriku kirikuase	K. Salve, 1973	J. Kais, sünd.1898
61/131	RKM II 308,383/4(3)	Pädikumägi	K. Salve, 1973	J. Kais, sünd.1898
62/132	RKM II 394,13/4(2)	Õdrijärv	Anna Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
63/133	RKM II 394,15/6(3)	Õdrijärv	A.Pärsimägi, 1989> 1914	Laak Kala
64/134	RKM II 394,17/8(4)	Ähijärve teke	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
65/135	RKM II 394,19/20(5)	Saarjärvede teke	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
66/136	RKM II 394,21/2(6)	Kaugjärve teke	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
67/137	RKM II 394,23/4(7)	Tabinamägi	A. Pärsimägi, 1989> 1914	Tsile Hist
68/138	RKM II 394,25/8(8)	Jüri-,Jaanimägi	A. Pärsimägi, 1989> 1914	Habe Mändik
69/139	RKM II 394,29/30(9)	Madsa Mõisamägi	A. Pärsimägi, 1989> 1924	Elly Kerem
70/140	RKM II 394,31(10)	Kaadsa järv	A. Pärsimägi, 1989	Mari Uibopuu, Tohvri t.
71/141	RKM II 394,31(10)	Mehenimed 1900.a	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
72/142	RKM II 394,31(10)	Naistenimed 1900.a	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
73/143	RKM II 394,31(10)	Loomade nimed	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
74/144	RKM II 394,31(10)	Mägede nimed	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
75/145	RKM II 394,31(10)	Talude nimed	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
76/146	RKM II 394,31(10)	Saarte nimed	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
77/147	RKM II 394,31(10)	Järvede nimed	A. Pärsimägi, 1989	Andm. Puuduvad
78/148	RKM II 401,625/6(10)	Kroodimägi	1987.aastal	Elviira Rohumets, Alakõnnu talu, 69.a
89/149	RKM II 401,639(46)	Kirik Ähijärves	1987.aastal	E. Rohumets, 69.a

6. Haabsaare Raamatukogu andmed

Nr.	Mille kohta	Lk.de arv (A4)
1/150	* Ajaloolist Kaika kiriku kohta	1,5
2/151	* Kiri Karl Kurvitsalt Evi Mändikule (Kaika endise kultuurielu kohta)	2
3/152	* August Meiterni andmed Kaika Raamatukogu kohta	3,5

**Kohaga seotud lugude sisukord
(tähestikulises järjekorras)**

Nr.	Kohanimi	Kohaviide	Jrk.nr	Üld.nr	Aadressid
1	Alakonnu	tal	1	8/19	ERM 147,28
			2	9/20	ERM 147,29/30
			3	39/67	ERA II 243,525/6(6)
2	Anumägi	mägi	1	7/7	H II 48,759/61(13)
			2	16/44	ERA II 243,446/7(14)
			3	37/65	ERA II 243,504(3)
			4	3/73	RKM II 49,557
			5	6/76	RKM II 307,335(2)
			6	35/105	RKM II 308,192(3)
3	Apja	küla	1	2/13	ERM 147,11/2
4	Aruküla	mets,küla	1	54/124	RKM II 308.338/9(10)
			2	55/125	RKM II 308,339(11)
5	Hauka	tal	1	6/17	ERM 147,25
6	Istilohk	koht	1	33/103	RKM II 308,176(7)
7	Jaani- ja Jürimägi	mägi	1	24/52	ERA II 243,470/1(18)
			2	68/138	RKM II 394,25/8(8)
8	*Jussiorg	org	1	41/111	RKM II 308,296/7
9	Jõepera	küla	1	59/129	RKM II 308,383(1)
10	*Jällekoivumägi	mägi	1	6/6	H II 24,172/3(44)
			2	22/50	ERA II 243,463/4(6)
11	Kaads	järv	1	70/140	RKM II 394,31(10)
12	Kaikamägi	mägi	1	1/29	ERA II 115,77/8(25)
13	*Kalmetumägi		1	25/95	RKM II 308,38/9(4)
14	Karula kirik,kirikumõisa rehi	hoone	1	1/1	H I 9,699/701(125)
			2	9/9	H III 30,897/901
			3	10/10	H III 30,919
			4	3/14	ERM 147,12
			5	5/33	ERA II 180,535(19)
			6	17/45	ERA II 243, 447(16)
			7	20/48	ERA II 243,456/7(31)
			8	32/60	ERA II 243,478(35)
			9	4/74	RKM II 49,565/7,569
			10	8/78	RKM II 308, 6/7(9)
15	Karula mõis		1	19/47	ERA II 243,449(19)
			2	26/54	ERA II 243,473(23)
			3	27/55	ERA II 243,473(24)
			4	56/126	RKM II 308,345(7)
16	Kaugjärv	järv	1	66/136	RKM II 39421/2(6)
17	Kivestu		1	9/37	RKM II 308,345(7)
			2	25/95	RKM II 394,21/2(6)
18	Koobassaare	küla	1	12/40	ERA II 243,441(7)
19	Kroodimägi		1	28/56	ERA II 243,473/4(25)
			2	78/148	RKM II 401,625/6(10)
20	Kuningasild	koht,mägi	1	6/34	ERA II 180,551(24)

			2	13/41	ERA II 243,444/5(11)
			3	21/49	ERA II 243,462(4)
			4	17/87	RKM II 308,25(46)
21	Käärikmäe	tal	1	7/18	ERM 147,2678
22	Külmälätte kolk	koht	1	58/128	RKM II 308,347(2)
23	Latsejärved	järv	1	10/38	ERA II 243,439(3)
			2	24/94	RKM II 308,29/54
24	*Liivakingumägi	mägi	1	34/104	RKM II 308,190(19
25	Lõo kirik	hoone	1	4/15	ERM 147,13/4
			2	3/31	ERA II 180,533(15)
			3	9/79	RKM II 308,8/9(12)
			4	21/91	RKM II 308,28/9(51)
			5	44/114	RKM II 308.,312(2)
26	Lüllemäe	küla	1	29/57	ERA II 243,475(27)
			2	30/58	ERA II 243,475(28)
			3	38/66	ERA II 243,524(4)
27	Madsa kool	hoone	1	2/72	RKM II 49,429/33(6)
28	Mõisamägi	mägi	1	69/139	RKM II 394,29/30(9)
29	Mähkli	tal, küla	1	25/53	ERA II 243,471(20)
			2	16/86	RKM II 308,24/5(44)
			3	20/90	RKM II 308,28(50)
			4	51/121	RKM II 308,336/7(6)
30	Patupera	küla	1	3/3	H II 24,170(40)
31	Prantsu mägi	mägi	1	23/51	ERA II 243,470(17)
32	*Pellemägi	mägi	1	33/61	ERA II 243,479(38)
33	Prigendimägi	mägi	1	7/7	H II 48,759/61(13)
			2	15/43	ERA II 243,446(13)
			3	41/69	ERA II 243,547(1)
			4	42/70	ERA II 243,547(2)
			5	36/106	RKM II 308,225(3)
34	*Pädikumägi	mägi	1	61/131	RKM II 308,383/4(3)
35	Rebasemõisa	küla	1	1/71	RKM II 49,428/9(5)
			2	7/77	RKM II 307,335(3)
			3	19/89	RKM II 308,27(48)
			4	37/107	RKM II 308,226(5)
36	Rootsioja	oja	1	26/96	RKM II 308,146/7(1)
			2	30/100	RKM II 308,162(3)
			3	31/101	RKM II 308,173(1)
37	Saarjärved	järv	1	65/135	RKM II 394,19/20(5)
38	Simmu Kerikumägi	mägi	1	4/32	ERA II 180,533(179
			2	27/97	RKM II 308,147(2)
			3	47/117	RKM II 308,313(9)
39	Soehanna palo	mets	1	11/39	ERA II 243,440/1(6)
			2	28/98	RKM II 308,148(5)
			3	29/99	RKM II 308,161(1)
40	*Soolamägi	mägi	1	18/88	RKM II 308,26(47)
41	Tabinamägi	mägi	1	22/92	RKM II 308,29(52)
			2	67/137	RKM II 394,23/4(7)
42	Taitse	tal	1	2/30	ERA II 180,531(13)
			2	35/63	ERA II 243,498(18)

			3	5/75	RKM II 225,348(27)
43	Tarupedaja	talv	1	10/80	RKM II 308,10(15)
44	Tatriku	talv	1	50/120	RKM II 308,336(4)
			2	60/130	RKM II 308,383(2)
45	Tinu	talv	1	15/85	RKM II 308,22(36)
46	Tornimägi	mägi	1	49/119	RKM II 308,333(27)
47	Tsilimiku	talv	1	14/42	ERA II 243,445/6(12)
			2	36/64	ERA II 243,499/0(20)
48	Vaska sild	koht	1	32/102	RKM II 308,173(2)
49	*Vennerehi	hoone	1	18/46	ERA II 243,448(17)
50	Vilimiku oja	oja	1	8/36	ERA II 243,437/8(1)
			2	31/59	ERA II 243,475/6(29)
			3	40/68	ERA II 243,526/7(8)
51	Värtemägi	mägi	1	4/4	H II 24,170/1(41)
			2	45/115	RKM II 308,312(4)
			3	48/118	RKM II 308,316/7(21)
			4	53/123	RKM II 308,337/8(8)
52	Õdri järv	järv	1	62/132	RKM II 394,13/4(2)
			2	63/133	RKM II 394,15/6(3)
53	Ähijärv(e)	järv, küla	1	2/2	H I 9,705(130)
			2	5/5	H II 24,172(43)
			3	1/11	EÜS VII 1185(7)
			4	34/62	ERA II 243,494(14)
			5	23/93	RKM II 308,29(53)
			6	42/112	RKM II 308,310(6)
			7	43/113	RKM II 308,311(1)
			8	46/116	RKM II 308,313(8)
			9	52/122	RKM II 308,337(7)
			10	57/127	RKM II 308,346(1)
			11	64/134	RKM II 394,17/8(49)
			12	79/149	RKM II 401,639(46)